

Dr. Dimitrij Rupel

Pri nas tatovi kričijo: Ujemite tatu!

Metod Berlec, foto: Bor Slana

Dr. Dimitrij Rupel je eden od ustanoviteljev Nove revije. Bil je predsednik Slovenske demokratične zveze. V prvi demokratično izvoljeni vladi – Demosovi – je bil zunanji minister. Po združitvi demokratov, socialistov in ekozelenih leta 1994 z LDS je bil deset let član te stranke, dokler ga Anton Rop zaradi sodelovanja pri Zboru za republiko ni vrgel iz vlade in LDS. Danes je član SDS in zunanji minister RS.

Mineva petnajst let od sprejema Slovenije v Organizacijo združenih narodov. Danes se nam članstvo v tej organizaciji zdi samoumevno, takrat to ni bilo. Kako na kratko vidite tisti čas in okoliščine sprejema v OZN?

Naš vstop v OZN je bil sklepno dejanje operacije, ki ji pravimo mednarodno priznanje Slovenije. S tem sicer še ni bilo konec zapletov v Združenih narodih, saj se še danes pogajamo o zaostali jugoslovanski članarini. OZN je imela še dolgo izobešeno jugoslovansko zastavo z zvezdo in je vodila dvojno politiko do naslednic SFRJ. Verjetno zato, ker je imela nekdanja država veliko podporo med tako imenovanimi neuvrščenimi državami, ki so v OZN zelo močne. Seveda je bil vstop Slovenije v OZN velika stvar. Podobno kot kasneje, ko so nas sprejeli v EU, NATO in v evroobmočje, sem imel srečo, da sem sodeloval pri zgodovinskih dogodkih.

No, v teh dneh je za nekakšno piko na i Slovenija dobila vabilo za članstvo v Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD).

Za članstvo v OECD smo si začeli prizadevati kmalu zatem, ko smo bili priznani. Sam sem obiskal vodstvo te organizacije v Parizu leta 1992. Vendar smo takrat zamudili vlak. V tem tednu se ni posrečil samo OECD. Ta teden smo bili izvoljeni tudi v Svet OZN za človekove pravice. Dobili smo 168 glasov!

Zakaj?

Zahodne države so imele slabo vest do srednje- in vzhodnoevropskih držav, ker so jih po drugi svetovni vojni prepustile Sovjetski zvezi. Ko se je zrušil berlinski zid, je bil Zahod takoj pripravljen nagraditi nove demokratične države. Pri Jugoslaviji pa še ni bilo jasno, ali je še država in ali je že demokratična. Prav-

zaprav Jugoslavija ni mogla biti kandidatka iz dveh razlogov: ker kljub komunistični ureditvi ni bila del Varšavskega pakta in ji Zahod ni bil dolžan enakega zadoščenja in ker je bila v procesu razpadanja. Slovenije leta 1991, ko je OECD sprejemala nove člane, dejansko še ni bilo. Danes je dejstvo, da smo člani OECD, za nas zelo pomembno, saj je to organizacija, ki združuje gospodarsko najuspešnejše države. To ni več samo evropska zadeva; v njej so Američani, Avstralci; Japonci itd. Članstvo v OECD pomeni bistven napredek, ko gre za mednarodni ugled in gospodarske ocene Slovenije. S tem bomo bliže viru najzaupnejših informacij, ko gre za svetovna gospodarska gibanja.

Pri nastajanju slovenske države se je veliko razpravljalo o tem, kako velik mora biti naš diplomatski aparat. Koliko ima danes Slovenija v tujini veleposlaniških in konzularnih predstavništev? No, to me zanima predvsem v luči slovenskega predsedovanja EU. Bo Slovenija kos tej nalogi?

Slovenija ima razmeroma skromen zunanje-politični aparat. V MZZ dela približno 550 uslužbencev. Med njimi so klasični diplomati, konzularni uradniki in vse pomožno osebje s šoferji in tajnicami. Polovica jih je doma, polovica v tujini. Naš sistem se je letos okrepil zaradi predvidenega vstopa v Schengen in zaradi predsedovanja EU: vanj smo vključili nove pripravnike in predstavnike drugih ministrstev, ki so večinoma v Bruslju in se pripravljajo na predsedovanje pri vseh (ne samo zunanje-političnih) oblikah in vsebinah Sveta EU. V času predsedovanja nas bo več kot 700, vendar to ni veliko, če upoštevate, da imajo npr. ZDA v nekaterih veleposlaništvih tudi po 1.000 zaposlenih. Slovenske številke so v kontekstu mednarodnih primerjav zelo nizke. Slovenija ima vsega 48 predstavništev. To je komaj četrtnina vseh držav, kar seveda predstavlja določeno težavo. Vendar moram z veseljem povedati, da smo se sporazumeli z nekaterim članicami EU – Avstrijo, Madžarsko, Nemčijo, Portugalsko, Švedsko ... –, da nam bodo pomagale. Kjer Slovenija nima svojega predstavništva, nam bodo naši prijatelji znotraj EU priskočili na pomoč, da bomo polno navzoči povsod, kjer je treba.

Kaj bodo prioritete slovenskega predsedovanja? Verjetno se bodo delno tudi spremenile glede na aktualno dogajanje.

No, prioritete predsedovanja naše države bodo v veliki meri podedovane. Bojim se, da bo še vedno aktualna evropska ustavna pogodba oz. dopolnilno besedilo k obstoječim pogodbam. Želimo si, da bi v okviru razprav o prihodnosti EU govorili tudi o širitvi. Zanima nas predvsem širitev na Zahodni Balkan, poleg Hrvaške bi morale priti na vrsto tudi Makedonija, Črna gora, Srbija in BiH. Prav bi bilo, če bi v času našega predsedovanja Makedonija začela s pristopnimi pogajanjmi.

Nekatere moti vaša zagretost za približevanje Srbije Evropski uniji?

Ne gre za nobeno »zagretost«, ampak za premislek o stabilnosti na Zahodnem Balkanu, ki ni zrasel na mojem zelniku, ampak je del evropske politike oz. t. i. solunskega dnevnega reda. Slovenija mora biti posebej zainteresirana za hiter gospodarski in politični napredek v Srbiji. EU morda ne more ugoditi vsem aktualnim željam Srbije, lahko pa ji pomaga. Kako? S čim hitrejšo vključitvijo. Slovenija ima zelo razvito in živahno gospodarsko sodelovanje, zavedamo pa se tudi tega, da bo Srbija vedno zelo pomemben dejavnik. Mi hočemo biti prijatelji z vsemi balkanskimi narodi. Ne želimo izbirati med Albanci in Srbi. Iz tega razloga pozivamo svoje kolege v EU, da ostanemo enotni. Če bodo EU in ZDA enotne pri podpori Ahtisaarijevemu načrtu glede Kosova, potem bo načrt uspel. Za to vsekakor potrebujemo resolucijo varnostnega sveta. Menim, da se širitev ne sme končati pri Hrvaški. Zelo slabo bi bilo, če bi se schengenska meja premaknila s slovensko-hrvaške meje na hrvaško-srbsko mejo. To bi preveč spominjalo na različne zgodovinske meje in delitve. To bi bilo zelo slabo in za ravnotežje na tem prostoru zelo nevarno.

Je pa verjetno naše zavzemanje za širitev povezano z našim ekonomskim interesom?

Kot sem rekel, Slovenija in Srbija sta gospodarsko povezani in tudi skladni. Verjamem hkrati, da v Srbiji obstaja močan demokratični

► element, ki je bil zaklenjen v neko starinsko vojaško železno blagajno. Pričakujem, da se bo osvobodil. Verjamem, da se bo Srbija osvobodila hipotek. Ena izmed njih je sodelovanje z Mednarodnim sodiščem za zločine, storjene na območju nekdanje Jugoslavije, v Haagu. V mislih imam izročitev Mladića, Karadžića itd. Zavedam se, da v Srbiji po drugi strani še vedno obstaja pričanje, da je Srbija nekaj posebnega, da lahko preživi zunaj globalnih gibanj, zunaj EU, zunaj komunikacij. To je napačno gledanje. Dejstvo je, da Srbija potrebuje Evropsko unijo in da nima druge možnosti, kot da se vključi vanjo. Vprašanje je samo kdaj. Gre za izbiro med prilagajanjem in zaostajanjem.

Vrniva se k evropski ustavni pogodbi, ki je po govorjenju vas, diplomatov, na neki način že skoraj mrtev dokument. Diplomati zdaj govorite, da bi bilo dobro, če bi nemško predsedstvo pripravilo usklajen predlog, v katerem bi bilo čim več izvirnega teksta. Kaj to pomeni? Kaj bo ostalo od tega sicer zelo obsežnega dokumenta? Prav včeraj (intervju je bil v sredo, 16. maja) ste o tem govorili s portugalskim zunanjim ministrom.

Marsikaj bo jasno v prihodnjih tednih. Veliko pričakujemo od francosko-nemških pogovorov. Veseli me, da se je francoski predsednik takoj po izvolitvi sešel z nemško kanclerko. Po mojem se bomo sporazumeli o rešitvi, ki bo pragmatična in ki bo omogočila, da bo EU s 27 članicami uspešno delovala. Ustavna pogodba, ki jo je ratificiralo 18 držav s Slovenijo vred, je postala građivo, iz katerega bomo črpali rešitve, vendar ni v celoti za vse sprejemljiva. Mislim pa, da jo je treba imeti ves čas pri roki ali na knjižni polici. Imamo opravka z dvema pomembnima skupinama evropskih, francoskih in nizozemskih, državljanov, ki so ta dokument odklonili. Evropska unija še ni nadnacionalna, nadvladna, ampak je mnogonacionalna, medvladna skupnost. Ko bi ustavo sprejeli v vseh državah, bi bil to premik k tesnejši povezavi.

je najbolj potrebno popravila. Upam, da ne bomo zavrgli prvega dela pogodbe, o katerem smo se tako dolgo in naporno pogajali; ta prvi del, se pravi institucije EU, naj bi ostal, kakršen je, dogovoriti pa se bo treba o političnih EU. Naši portugalski in nemški prijatelji menijo, da bo po junijskem evropskem svetu – verjetno septembra – stekla medvladna konferenca, ki naj bi bila kratka. Tu bodo potrebna zelo kratka in natančna pogajanja o posameznih rešitvah. Do konca portugalskega predsedovanja, se pravi do konca leta, naj bi prišli do popravljenega besedila, ki naj bi imelo okoli dvesto strani, se pravi približno toliko kot prejšnje pogodbe. Potem se utegne zgoditi, da bi novo pogodbo podpisovali v času slovenskega predsedovanja.

Kakšno vlogo pa pri teh dogovorih igra Velika Britanija? Kot vemo, se poslavlja sedanji britanski premier Tony Blair, nasledil ga bo Gordon Brown. Ima to kakšno vlogo?

Britanci so za dopolnilno pogodbo. Seveda so bili vedno zadržani do rešitev, ki krepijo

No, dotakniva se še odnosov z našimi sosedami. V zadnjih dneh je precej prahu dvignil Marjan Podobnik s svojim zemljevidom slovensko-hrvaške meje in govorjenjem o morebitnem referendumu glede vstopa Hrvaške v Evropsko unijo. Kaj menite o tem tudi glede na to, da je hrvaški predsednik Stipe Mesić dejal, da Slovenci lahko rišemo takšne zemljevide, kakršne želimo, sami pa so pred leti risali mejo med Slovenijo in Hrvaško južno od reke Dragonje, zadnja leta pa kar po sredini Piranskega zaliva?

Pri odgovoru na to vprašanje moram biti zelo previden. Kot vem, gre pri tem podjetju za civilno pobudo. Marjan Podobnik ne predstavlja nobene državne institucije. Gre za pobudo ljudi, za katere verjamem, da imajo dobre namene. Ne verjamem, da imajo slabe namene. Verjetno imajo tudi politične ambicije, a te so v demokraciji nekaj povsem normalnega. Žal ima Podobnikov zemljevid, čeprav v nekaterih pogledih sledi naši Beli knjigi, nekaj napak in slabosti. Nekoliko sem zadržan, ker ta zgodba – morda ne naključno – prihaja v občutljivem trenutku. Kot je znano, potekajo nekateri neformalni pa tudi formalni pogovori s hrvaško stranjo na ravni predstavnikov vlad. Hkrati se posvetujemo z najvišjimi funkcionarji EU. Navsezadnje se bomo o mejnih vprašanjih, o vprašanjih deviznih varčevalcev itn. morali prej ali slej, predvidoma pred vključitvijo Hrvaške v EU, sporazumeti med vladama. Civilne pobude ne bodo dovolj.

Slovenska vlada ne miruje, ne drži križem rok, ampak predlaga realistične rešitve. S temi predlogi je hrvaška stran seznanjena, prav tako vrh EU. Zdaj je žoga na hrvaškem igrišču. Slovenija celo upošteva nekatere hrvaške ideje, torej se bodo morali naši hrvaški prijatelji tokrat zelo potruditi, če nas bodo hoteli zavrniti. Nasploh pa bi bilo dobro, ko bi Podobnikovi, preden objavljajo zemljevide, kaj vprašali MZZ. Mi smo jih vabili na sestanke strateškega sveta.

Če vas prav razumem, je slovenska vlada dala Hrvaški konkreten predlog sporazuma, ki pa slovenski javnosti še ni znan?

V zadnjem času je bilo več pogovorov na različnih ravneh. Slovenska stran je aktivna, ima jasna stališča in tudi konkretne predloge. Zdaj čakamo na odgovore.

Dotakniva se na kratko še medijev. Znani ste po številnih razmišljanjih o stanju v slovenskem medijskem prostoru. Z nekaterimi izjavami ste spravili v bes del slovenskih novinarjev. Nekdo vas je označil celo za glavnega slovenskega urednika. Vaš komentar?

(smeh) To bi bilo prelepo ... Naša medijska scena je še vedno v veliki meri začarana od razmerij in odnosov, ki so bili značilni za nekdanje jugoslovanske, socialistične čase. Takrat so bili mediji, novinarji, uredniki in izobraževalne ustanove, od koder

Bojim se, da bo še vedno aktualna evropska ustavna pogodba oz. dopolnilno besedilo k obstoječim pogodbam.

Ali lahko izvolitev Nicholasa Sarkozyja za francoskega predsednika kaj vpliva na to?

Kolikor vem, Francozi predlagajo rešitev s tako imenovano kratko pogodbo. Mislim, da bomo pravzaprav dopolnjevali dve obstoječi pogodbi. Ena je pogodba o Evropski uniji, druga je pogodba o Evropski skupnosti. V bistvu bomo dopolnjevali pogodbo iz Nice, ki je bila pravzaprav tudi sama dopolnilo k obstoječim pogodbam. Delali bomo nekaj podobnega, kot so delali v EU pred nami. Skratka, ne gre za novo ustavo, ki bi rešila vse probleme, ampak bomo popravljali tisto, kar

»nadvladni« značaj EU. Vendar ne verjamem, da bi Velika Britanija, dokler jo predstavlja Tony Blair, zdaj blokirala rešitev. Za Britance – pa še za marsikoga – je nesprejemljivo samo to, da bi pogodbo potrjevali z referendumom. Želijo, da bi bil dokument podoben tistim, ki jih je EU že sprejela in za katere je bila potrebna navadna parlamentarna večina. To je stvar, ki omejuje domet tega našega podjetja. Mislim, da si je sedanji premier izbral čas odhoda tako, da bo še sodeloval pri odločanju o izhodiščih nove pogodbe, nato pa jo bo kot dediščino prepustil svojemu nasledniku.

so prihajali – razen ene ali dveh izjem – del režima in miselnosti, za katero si je ta režim prizadeval dolga desetletja, in to v upanju, da bodo ljudje vendar pozabili, kaj je normalna demokratična družba in kakšni naj bi bili evropski standardi pri človekovih pravicah. Sam sem se precej odločno bojeval zoper to miselnost in sem vstopil v politiko v znamenju takšnega bojevanja. Torej si preprosto ne dovolim, da bi mi preroki nedemokratičnosti očitali kakršno koli nedemokratičnost. Jasno je, da so od zunaj stvari videti drugačne, saj jaz sam ali naša vlada nimamo veliko priložnosti, kot je tale, da stvari prikazemo v pravi luči. Pri nas je že uveljavljena praksa, da tatovi kričijo: Ujemite tatu!

Sam sem daleč od razmišljanja, naj bi bili mediji kakor koli odvisni od politike, da bi poslušali direktive iz vlade ali kaj podobnega. Daleč od tega. V preteklosti sem dokazal, da sem glede tega zelo nedolžen. Sem kar naprej predmet nekih napadov in obračunov. Če bi imeli cenzuro, kontrolo medijev, potem verjetno ne bi bilo tako. V resnici sedanjost vlado mediji izredno ostro napadajo. Vendar ne gre za medije kot take, novinarje kot take, ampak gre za določene skupine, ki pač proizvajajo in izvajajo določeno politiko. Ne v sporazumu z vlado, ampak v sporazumu z drugimi središči oblasti. Tem ljudem to ni težko, ker so teh povezav že vajeni. O konkretnih primerih ne bi želel govoriti, ker tudi nima smisla. Pogosto sem obupan nad tem, kar se godi v naših medijih.

Želim si predvsem to, da bi novinarji opravljali svoje delo svobodno in poklicno temeljito. Da ne bi mešali dejstev s komentarji. Da bi se vedelo, kaj je komentar, kaj je preprosta informacija, posnetek dogajanja. V ZDA in na Zahodu sploh so neresnice, laži, napačne informacije kar precej strogo sankcionirane. Pri nas pa se zgodi, da vam rečejo: če bi moral preveriti podatke in vprašati še drugo stran, potem ne bi mogel napisati članka, potem ne bi bilo nobene

zgodbe. Skratka, obstaja velikanski odpor do tega, da bi se avtor soočil z realnostjo. Mislim, da je ta problem izziv za novinarsko društvo in seveda za fakulteto za novinarstvo.

Začela sva z obletnico, pa še končajva z njo. Kaj vam pomeni dvajseta obletnica izida 57. številke Nove revije, pri kateri ste kot njen urednik aktivno sodelovali?

Letos praznujemo petindvajsetletnico izhajanja Nove revije in dvajseto obletnico izida njene 57. številke. To je tista številka, zaradi

Slovenska vlada predlaga realistične rešitve. S temi predlogi je hrvaška stran seznanjena, prav tako vrh EU.

katere so naju z Nikom Grafenauerjem odstavili kot urednika. Najina kazen je bila glede na bližajoči se konec režima razmeroma blaga. Takrat so nas napadali in zmerjali ljudje, ki so še danes politični veljaki, uredniki in mnenjski voditelji. Lahko bi rekli, da so dosledni: zagovarjajo in širijo enako miselnost, kot so jo pred osamosvojitvijo. Z enako vnemo, kot so nekoč (v imenu jugoslovanskega režima) poniževali Novo revijo in demokratično državotvorno politiko, so kasneje napadli Demos in osamosvojitve; nato koalicijo Slovenija, Odbor za NATO in Zbor za republiko, danes pa napadajo aktualno vlado. Današnja večstrankarska parlamentarna ureditev se jim zdi povsem primerljiva z nekdanjim komunističnim režimom, če se jim ne zdi celo slabša. Takrat so naju z Grafenauerjem podprli zelo redki novinarji in še redkejši uredniki, da o novinarskem društvu sploh ne govorim. Seveda nama po odstavitvi nihče ni ponudil službe pri kakšnem konkurenčnem časopisu.

Če se ozrem v preteklost in se spomnim vseh težav, pa sem vendarle zadovoljen. Slovenija je pred petindvajsetimi leti ujela korak

s sodobno Evropo. Nova revija se je začela natančno v istem trenutku kot na Poljskem Solidarnost. Delovali smo v istih zgodovinskih okoliščinah in s podobnimi instrumenti. Soočili smo se z enakimi problemi kot naši kolegi na Madžarskem, Poljskem, na Češkem ... in dosegli podobne rezultate, kot so jih dosegli naši kolegi v teh državah nekdanjega socializma. V Sloveniji smo vsaj nekateri dobro razumeli duha časa, naše delovanje pa je vsebovalo nekaj svojevrstnih in tipičnih slovenskih značilnosti. Naša politika je nastajala

na literarnem polju, na polju kulture; na Poljskem recimo na sindikalnem polju. Do neke mere smo si bili podobni s češkim gibanjem Listina 77. Mi smo se odzvali na klic časa. To odzivanje in dogajanje, ki je bilo sočasno z evropskim dogajanjem, je pripeljalo do nastanka novih strank, do volitev in demokracije. Nekoliko manj intenzivno in manj pustolovsko pot so izbrali na Hrvaškem, kar pa je treba razumeti, ker so se ob koncu šestdesetih let pri Maspoku opekli še huje kot Slovenci zaradi Kavčičevega liberalizma. V Srbiji je bilo na začetku osemdesetih let podobno kot v Sloveniji, saj sta Milovan Djilas in Dobrica Ćosić dala pobudo za revijo Javnost hkrati z novorevijaši. Vendar so potem stvari v Beogradu nekako zastale, kritično energijo pa je izkoristil Slobodan Milošević. Konflikti s komunističnimi oblastmi so potihnil, torej je bil demokratični prevrat omejen na Slovenijo in Hrvaško. Znašli smo se v vrtincu dogajanja, vedoč, za kaj gre. Nova revija je poleg demokracije in človekovih pravic zahtevala tudi narodno samoodločbo, kar je bilo v našem primeru nujno. S tem smo utrlj pot kasnejšemu političnemu dogajanju v Sloveniji. Iz tega so nastale akcije in skupine, kot sta bila Odbor za varstvo človekovih pravic (ki je bil povezan z aretacijo »četverice«) in Zbor za ustavo; nastale so stranke kot Slovenska demokratična zveza in Socialdemokratska zveza Slovenije, ki sta se kasneje srečali v sedanjim SDS. Nova revija je bila navsezadnje med pobudniki Zbora za republiko pred volitvami 2004.

Skratka, čutim se zelo povezan z Novo revijo, s tistimi načeli, za katera smo se zavzemali na začetku osemdesetih let in ki so se izkazala kot splošno evropsko sprejemljiva, epohalno pomembna načela. Človekove pravice, narodne pravice, sprostitev gospodarske pobude, pravna država. Vse to so načela, za katera smo se zavzemali in ki se – ne glede na veliko število nasprotnikov – postopoma uveljavljajo tudi v naši državi.

Na koncu bomo zmagali, kajti proces je neustavljiv. **D**

